

האליזר

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת
לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי

כ' בסיון תש"פ 1328 (שנה כה')

נושא השבוע: דיני ממונות (ז)

ההפטרה: "וישלח יהושע" (יהושע ב')

פרשת שלח – כך

"אלה שמות האנשים אשר שלח משה לתור את הארץ" (יג, טז)

משה רבינו מתפלל על יהושע שה' יושיעו מעצת המרגלים, גם כלב בן יפונה הלך להתפלל בקברי האבות שינצל מעצתם.

ונשאלת השאלה: על מה נזעקו כ"כ משה וכלב בן יפונה, הרי היו אנשים צדיקים, אם כן מדוע פחדו כ"כ שיושפעו מדעתם של המרגלים?

מכאן לומדים כי החברה בה נמצא האדם משפיעה עליו ועל דעותיו ואפילו הוא צדיק. ולכן אדם צריך להשתדל להמצא תמיד בחברה שהתורה היא המטווה להם את הדרך בה ילכו ולא בשרירות ליבם. בחברה בה נוהגים ביושר זה עם זה, וקיום המצוות שבין אדם לחברו היא נר לרגלם והם אינם מזלזלים ופוגעים בזולת וברכושו ומעוותים את האמת הצרופה כדי שתסתדר עם האינטרסים שלהם ומאוויהם.

"והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה', ראשית עריסותיכם וזללה תרימו

תרומה" (טו, יט-כ)

מצוות "הפרשת חלה" נועדה לחנך את האדם כי הכל ניתן לו מהשם יתברך, ע"י שמפריש מראשית רכושו לאות תודה. אדם כזה מתחנך וחי בהכרה שכל מה שיש לו זה מהקב"ה, והוא הנותן לכל אחד את כל מחסורו, אין ספק שלא יהיה מסוגל לגעת ברכוש שאינו שלו.

"ואמרת אליהם ועשו להם ציצית" (טו, לו)

"ועשו להם" – הגמרא (סוכה ט.) מסבירה: "להם" – משלהם למעט ציצית גזולה.

לומר לנו שאי אפשר לצאת ידי חובת מצוות ציצית בציצית גזולה, כי אי אפשר לקיים מצוות בדבר גזול.

אך יש הגונבים וגוזלים ומכנים זאת בשמות אחרים "יפים" – כ"השלמת ציוד", "עשיית צדק".

וזה מה שבא הפסוק ללמדנו: מצוות אי אפשר לקיים ע"י גזל!!

"כי היא זכמתכם וכליתכם"

מעשה באדם שירד למדינת הים והיה לו בן אחד שישב ועסק בתורה בארץ ישראל. כיון שעמד להפטר מן העולם כתב בצוואה שכל נכסיו הם מתנה לעבדו ובנו יוכל לבחור חפץ אחד מכל נכסיו שנתן במתנה לעבדו.

כשמת האדון אסף העבד את כל הממון ונטל אותו עם הצוואה ובא לארץ ישראל אל הבן ואמר לו: "אביך מת והוא כתב שטר צוואה בו ציין כי תוכל לברור לך חפץ אחד מכל נכסיו". הלך הבן אל רבו וסיפר לו את המעשה.

אמר לו רבו: "אביך חכם גדול היה ובקי בדינים, היות ואמר בליבו: אם אניה את כל נכסי בידי העבד הרי הוא גונב אותם ומפסידן. ולכן אני אכתוב שנותן אני לו אותם במתנה, כדי שיזהר בהם ויוכל בני לבחור חפץ אחד מהכל. ועכשיו שתלך עימו לביה"ד והוא יוציא את שטר הצוואה תאמר בביה"ד: רבותי, כך צוה אבי, שאברור לעצמי חפץ אחד מכל הנכסים, לכן איני חפץ אלא בעבד זה! וכך תקנה את הנכסים ואת העבד!" וכך עשה ומסר בית הדין בידו את הנכסים ואת העבד.

ע"פ לוח "אור החיים" של אופק תל אביב * לא לדבר בתפילה * סוף זמן ק"ש לשבוע הבעל"ט 8:23-8:24

יציאת ש"ר"ת: 9:15

יציאת שבת: 8:20

כניסת שבת: 7:28

צלילים של אחדות ונתינה

מעשה שהיה

סיפר ראובן, בעליה של תזמורת ידועת שם המנגנת בחתונות ובשמחות בכל רחבי הארץ: הגענו כדרכנו לנגן בחתונה באולם צנוע בפאתי בני ברק, הוריה של הכלה הזמינו אותנו, התקשרנו לוודא פרטים טכניים אחרונים יומיים לפני החתונה. אם הכלה ענתה לשיחה, הפרטים האחרונים סוכמו ונרשמו ביומני וביום המיועד הגעתי עם הצוות המורחב שלנו שכלל חמישה נגנים והמון רצון טוב. פרקנו את הציווד הכבד והתחלנו מתמקמים על הבמה המיועדת לכך, הנגנים כיוונו את כליהם, ראשוני האורחים החלו להגיע ואנחנו היינו מוכנים להתחיל במלאכת המצוה, לשמח חתן וכלה. אלא שלתדהמתנו אורחים בלתי קרואים הגיעו במפתיע...

ארבעה נגנים לא מוכרים הופיעו במרוצה, נוטפים זיעה מהמשא הכבד שנשאו עימם, הם תרו בעיניהם אחר הבמה, כשלפתע הבחינו בנו מוכנים להתחיל לנגן. הם היו המומים לרגע, אחר פנה אלינו אחד מהם ושאל בקול רגוז: "מה אתם עושים פה?", "מה פירוש מה?" התרגזתי גם אני, "באנו לנגן", השבתי.

"מי הזמין אתכם?" שאל בעל התזמורת, "בעל השמחה", השבתי ונקבתי בשמו.

"לא יכול להיות, הוא הזמין אותי, עוד אתמול שוחחנו והוא סיכם עימי את הפרטים האחרונים". בעל השמחה התקרב למקום לשמע הוויכוח המוזר, "מה קורה פה?" שאל.

"הזמנת אותנו לנגן", השבנו שנינו כאחד.

לרגע הוא לא הבין כלום ואחר החוויר והסמיק חליפות כשהוא מזעיק את אשתו ממקומה והסיפור הלא נעים התחוויר, "נכון, שניכם צודקים", פסקו לאחר שיחת בירור ביניהם.

התלבטנו בין שתי התזמורות, לבסוף הטלתי את המטלה הזו על שיכמה של אשתי, תוך בקשה לסכם פרטים אחרונים ואני בטרדוטיי שכחתי לגמרי וסכמתי עם התזמורת השניה כשכל אחד מאתנו מוודא את הפרטים האחרונים יומיים לפני החתונה עם התזמורת שהזמין.

"אז מה יהיה עכשיו?" שאלנו בקוצר רוח, "לא יודע, אחד מכם יאלץ לוותר ואנו נפצה אותו בסכום סמלי על עוגמת הנפש" אמר נבוך.

ואנו, שלא רצינו לצערו ביום כזה משמח עבורם, הבטחנו שנסכם בינינו את הצעדים המעשיים, בעל השמחה שמח על ההצעה ופנה למקומו.

התחלנו בדיונים "תוותרו אתם, אנחנו היינו פה קודם", טענו, "לא, מה פתאום שנוותר?" התעקשו, נגן התופים שלי רימז לי בעיניו כי יש לו דבר מה לומר לי: "תשמע, עלינו לוותר לתזמורת השניה, אני מכיר את בעל התזמורת הזו היטב, יש לו ילדה חולה והטיפולים שלה עולים הון רב, כל שקל הוא קודש לרפואתה, עלינו לוותר ולאפשר לו להרויח את לחמו בכבוד כדי שיוכל לשלם את הוצאות הטיפולים..." התרגשתי מאוד מהסיפור האנושי והוריתי לחברי התזמורת שלי לוותר ולאסוף את כליהם "אנחנו מוותרים" הודעתי להם בקול נחרץ.

"לא, מה פתאום! אנחנו רוצים שתנגנו" הודיע במפתיע "שמעתי שאתה בעל משפחה ברוכת ילדים, ב'ה, זקוק לפרנסה הזו" הסביר לי את פשר השינוי בעמדתו.

"לא, בשום אופן לא, אני יודע שאתה זקוק לכסף יותר ממני" התעקשתי גם אני, "אני רוצה לוותר", "גם אני מוותר", "לא אנחנו הולכים", "אתם הייתם קודם, אנחנו חייבים לוותר".

פתאום נוצרה בעיה הפוכה, כולנו רצינו לוותר, אבל השעה התאחרה והקהל החל להראות סימנים בולטים של קוצר רוח, היינו חייבים להחליט מיד, "בואו ננגן ביחד" הצעתי לבעל התזמורת השניה שבלי מילים החל תופס את מקומו על מחצית הבמה השניה שפינינו למענו.

"מה, אתם מנגנים ביחד?" הודעק בעל השמחה, "אני לא יכול לשלם כפול".

"לא, לא צריך", אמרנו שנינו מכוונים את הכלים ומתחילים לנגן.

המנגינות היו תואמות להפליא, תשעת הכלים השתלבו בהרמוניה של שלמות, היינו שני חצאים שהם הרבה מעבר לשלם... מנגינות קצביות ושמחות התנגנו והאולם כולו כמו רקד לקצב התזמורת, התבוננתי על פניהם של הנגנים, הם נהרו מחדוות המצוה.

"תיראו איזו תזמורת מיוחדת" שמעתי לחישות בקהל.

"נו, בטח, אם יכולים לקחת תשעה נגנים, הרי שהתוצאה בהחלט מצדיקה את עצמה" אמר משהו בקול רם. "אני בכלל לא מבין, לא חבל לבזבז כסף על תזמורת ענקית שכזו? כבר לא מספיקה תזמורת רגילה?". ידעתי שעל הוויתור הזה לא ידע איש מלבד המחזות, כל אחד מאיתנו יסתפק במחצית משכרו אבל דווקא בשל כך היתה המצוה יקרה בעיני לאין שיעור וצלילי "הוויכוח" אודות הוויתור היו הצלילים היפים ביותר בצלילי החתונות...

התזמורת המשיכה לנגן בעוז, עוד בית נבנה בעם ישראל לקול צלילים משמחים ומרקידים, צלילים של ויתור ובין אדם לחביו משוכח ומלא רגישות, צלילים של נתינה...

הלכות גניבה גזילה [ז]

פינת ההלכה

א. אסור לגנוב או לגזול אפילו פחות משהו פרוטה בין מישראל בין מגוי בין מגדול ובין מקטן (שו"ע חו"מ סי' שמח ס"א-ב, סי' שנט ס"א, ג).

גזל רשות הרבים

ב. המקלל דרך שהולכים בה רבים יענש בשמים על הגזילה שגזל דרכם שהרי זה "מיצר שהחזיקו בו רבים שאסור לקלקל" (הארכו בממון חזרכס עמ' קמז ד"ס גמ' ד"ק כה). כפי שמצוי שילדים מפרקים את הריצוף במדרכות "כמשחק" ומקלקלים את הדרך שעוברים בה רבים או אדם פרטי שבונה ובמהלך הבניה נהרסת המדרכה הסמוכה לביתו (כגון: מעליית רכב כבד וכדו') ואינו מתקנה (ד.ע.).

ג. כאשר בעל קרקע נותן מיוזמתו בפירוש את הקרקע השייכת לו לבני רשות הרבים על מנת שישתמשו בה לצורך מעבר כבתוך שלהם ללא הגבלת זמן הרי זכו בני רשות הרבים להשתמש בדרך זו לעולם ואינו יכול לקחת מהם אותה בחזרה (גמ' ד"ק כה. ד"י ושו"ע חו"מ סי' שצז וצמ"ע ס"ק א' שם, משפטי התורה ח"ב סי' סט ס"א).

* חזקת הרבים קיימת אפילו אם כעת בעלי הקרקע רוצים לתת לבני רשות הרבים דרך חלופית במקום אחר (שו"ע ס"א) ואע"פ שהדרך השנייה טובה יותר מהדרך הראשונה (טור) בכל זאת הדרך הראשונה נשארת לעולם לשימוש בני רשות הרבים (ס).

* אפילו אם תושבי אותה שכונה מוכנים לוותר לבעל הקרקע וללכת בדרך השנייה לא מועיל הוויתור שלהם, משום שבדרך הראשונה זכו כל בני העולם והרי הם לא ויתרו לבעלים הראשונים על זכותם העכשווית בקרקע שקיבלו מהבעלים בעבר (עיין הסמ"ע ס).

ד. אם בעל הקרקע לא נתן מיוזמתו את הדרך למעבר לרבים, אבל ראה שבני רשות הרבים מיישרים את הקרקע שלו באופן מקצועי לצורך מעבר או יוצקים על הקרקע משטח בטון וכדו' לצורכם וכשראה זאת שתק, אזי נחשבת שתיקתו כהסכמה לבני רשות הרבים להשתמש בקרקע שלו, ולכן לא יוכל אח"כ למנוע מהם להשתמש במעבר זה בכל אופן שהוא (רש"י על גמ' ד"ב לט: - קי ד"י סי' שצז, משפטי התורה ס). וכל זה דווקא שידע ושתק אבל אם לא ידע כגון: שהיה בחו"ל ולא ידע ממעשיהם וכו', לא נחשב שהסכים לזאת ויוכל להוציאם משטחו (משפטי התורה ס והערה 2 בסופו).

ה. אם בעל הקרקע רואה שבני אדם עוברים או מחנים את מכוניתם על הקרקע שלו ורק מכיוון שהוא אינו זקוק באותה שעה לקרקע זו או שמספר מועט של אנשים העוברים שם לא מפריעים לו לכן אינו מוחה בהם, במקרה כזה יכול בעל הקרקע לסלקם משטחו ולבנות על הקרקע שלו כשירצה, ואין זה נחשב שבני רשות הרבים החזיקו בקרקע ואפילו אם המצב היה קיים במשך עשרות שנים (משפטי התורה ס"ב ס).

גזל זמן [בתור]

ו. הנכנס בלא תור לאוטובוס או למונית שירות, בחנות, בבנק או בדואר, בצרכניה וכדו' ובכך הוא עוקף אנשים שקדמוהו בתור הריהו גזול מזמנם (הארכו בממון חזרכס עמ' קנה, ואין למו מכשול ח"ט לגר"א ישראלי פ"ט ס"א) ואין זה מן הצדק והיושר לעשות כן וסמכוהו על הפסוק "צדק צדק תרדוף" (משפטי התורה ח"א סי' פד). ובפרט באוטובוס וכיוצ"ב שהמקומות מצומצמים, הרי הוא תופס לו מקום ישיבה ומאלץ את אלו שקדמו לו לעמוד או להמתין לאוטובוס הבא (הארכו בממון חזרכס עמ' קנה).

ז. רק במקרה שכל העומדים לפניו בתור הסכימו שיכנס לפניהם, רשאי להיכנס שלא בתורו [ולא מספיק שיסכים לזה רק זה שהוא נכנס לפניו!!] (משפטי התורה ח"א סי' פד ס"א).

ח. אדם שעמד בתור בבנק, במכולת וכדו' ואנשים נוספים מחכים אחריו בתור, אסור לחברו' שבא אחריהם לתת לו את מסמכיו וכדו' כדי שישלם תשלומים או יוציא אישורים עבורו וכדו' (הזהרו בממון חזרכם עמ' קנה, ואין למו מכסול ס"ד)

הטעם: כשעמד בתור עמד עבור צרכיו בלבד וממדת היושר "הקנה לו" תור זה עבור צרכיו בלבד, משא"כ אם ירצה להוסיף אח"כ עבור אדם אחר שלא חשב עליו מתחילה בזמן זכותו בתור, במקרה זה איבד את זכות התור עבור צרכיו חברו.

אך לפני שחברו נכנס לתור הוא רשאי לתת לו את חשבונותיו ומסמכיו כדי שחברו יטפל בהם עבורו [מ"מ גם בזה יש מגבלה מצד היושר, שזה לא לוקח זמן רב מהרגיל שהרי לא יתכן שאדם אחד יטפל בחשבונות של הרבה אנשים שנתנו לו והעומדים אחריו יצטרכו לחכות בתור זמן כה רב] (משפטי התורה ס"ג).

ט. מותר לעומד בתור לבקש מהעומד לפניו שישמור לו את התור אחריו ובנתיים ילך לסידורים ואח"כ יחזור למקומו בתור (הזהרו בממון חזרכם עמ' קנה עלינו לשבח ח"א עמ' תרנה). וכן מי שלקח מספר ועד שהגיע תורו הלך לסדר סידורים ולאחר מכן שב לתורו מותר (ואין למו מכסול ס"ג).

י. אדם שעומד בתור לדואר או לסופרמרקט וכדו' וברצונו לשמור תור לחברו שעתיד להגיע תוך זמן קצר אינו רשאי לעשות כן (ואין למו מכסול ס"ג).

יא. בעל רכב שחברו עובד כבוחן במשרד הרישוי ורוצה שהבוחן יעשה לו טובה ויעביר את הרכב "טסט" שנתי, על ידי שיעקוף את כל תור הממתינים לטסט בעבורו אסור לעשות כן, שהרי זה בגדר גזל זמן של כל אלה שעוקף אותם בתור (ויצטרך יוסף ח"א סי' פג).

יב. רשאי בעל חנות פרטית או רופא שמקבל באופן פרטי וכדו' להקדים לשרת אדם מסוים שמחכה בתור למרות שישנם אנשים המחכים לפניו לקבלת השירות.

הטעם: שהעומדים לקבל שרות מאדם פרטי תלויים ברצונו וא"א לחייבו לקבל את הראשון לפני השני כי הרי זכותו גם שלא לקבל או לא למכור לאף אחד מהם מטעמים השמורים עמו].

לעומת זאת אסור לפועל העובד בחנות להקדים ולטפל בחברו או בקרובו לפני אנשים אחרים שעומדים לפניו בתור, אלא אם כן יש לו רשות מבעל החנות לעשות כן [הטעם: שהרי בעל החנות מעונין שישמר הסדר לפי הקדימה בתור, ולכן גם העובדים חייבים לטפל בענייניהם לפי התור] (קס ס"ג).

ולפי זה רופא המקבל מטעם קופ"ח ב"ח או רשתות שיווק ששם כל מגע עם האנשים הוא ע"י עובדים או שאר מקומות ציבוריים מחויבים לקבל ע"פ תור (ע"פ הנ"ל) [אולם במקרים חריגים ממידת הצדק והיושר להקדים את החולה הסובל ביותר (עלינו לשבח ח"א עמ' תרנה) אא"כ יש תקנון תלוי לסדר התור וצריכים לנהוג על פיו (ע"פ משפטי התורה הנ"ל)].

יג. מכונית האוספת טרמפיסטים, האם מותר לאחרון בתור לקפוץ ראשון למכונית? הדין הוא אם הטרמפיאדה עשויה לפי נוהג של תור, אסור לאחרון לקפוץ ולהיכנס ראשון. ואם הטרמפיאדה משתרעת על שטח רחב ובכל מקום שנראה לנהג שם הוא עוצר והוא בוחר לעצמו את זה שנראה לו לעצור לו, מותר לזה שהמכונית עצרה לידו להיכנס ראשון אע"פ שהוא הגיע אחרון לטרמפיאדה. [להוי ידוע שרבני ישראל מתנגדים לכך שבני תורה ייסעו בטרמפים!] (עלינו לשבח ח"א עמ' תרח).

יד. כשממתינים בתור במכולת, לאוטובוס או בבנק וכדו' והגיע תלמיד חכם, כהן או זקן, מצוה להקדימם בתור, מכל מקום אם יש חסרון כיס כגון: שממהר לעבודתו או שיפסיד זמן כגון: שממהר ללמוד אינו מחויב להקדימם [סדר הקדימות: תלמיד חכם, כהן, זקן (עיין שו"ע אורח ח"א סי' כ"א)].

כא ס"ג] אם מפנה מקומו בתור להנ"ל יכנס לסוף התור אלא אם כן הסכימו כולם להקדים אותם לראש התור. הטעם: שהרי לא כולם חייבים להסכים להכניסו לראש התור מסיבות השמורות עמהם ולוותר על התור וכדו' (עיין דרכי זקנים פ"א ס"ד, גמ' קידושין ל"ג; שו"ע יור"ד סי' רמד ס"ה, קדושת כהנים כהלכתה תוספת קדושה סי' ג, קס פ"א ס"ה, תקנות והנהגות ח"א סי' תקל"ב).

טו. "עקיפת תור" האסורה שייכת גם במכוניות באופנים מסוימים (מרכבו ארגמן סי' טו ס"ד). כגון: * טור מכוניות הממתין בכניסה למקום מסוים והוא עוקף את המכוניות שבתור (עיין קס).

* טור מכוניות הנע באיטיות בנתיב המיועד לפניה לאחד הכוונים וכדי לעקוף את הטור הוא נוסע במסלול המקביל שמיועד רק לנסיעה ישר [ולא לפניה!] עד שמתקרב לנקודה הקרובה לצומת ואז "חותך" ונכנס לבין טור המכוניות בנתיב לפניה ובכך עובר על "עקיפת תור" וגם על חוקי התנועה [שמחויב לקיימם ע"פ ההלכה (דיני ממונות להגר"ע בצ"ח ח"ג פ"ג פ"א ס"ח)] ומסכן חיי אדם ויכול לגרום ח"ו לתאונה! [משא"כ כשיש מס' נתיבים באותו כיוון שאז מותר לעקוף, שזה חלק מכללי התנועה בכביש ובאופן המותר ע"פ חוקי התנועה] (ד.ע. ע"פ הג"ב).

ובאופן המותר ע"פ חוקי התנועה [ד.ע. ע"פ הג"ב].

ובאופן המותר ע"פ חוקי התנועה [ד.ע. ע"פ הג"ב].

לעלון האיחוד דרוש מפיץ בהתנדבות לחלוקת העלונים מידי שבוע בבתי הכנסת באזור יב' אשדוד * ישר כוח לתורמים עבור המדפסת לעלון

טל': 08-8644452 אתר העלון: alonhaihud.co.il דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com